

1890-08-06

AFSENDER

Ernst Trier

MODTAGER

Joakim Skovgaard

FAKTA

Dokumenttype:

Brev

Generel kommentar:

Læsevejledning:

Talen består af "to" A3 som er foldet, og lagt ind i hinanden som en "bog".

Foto 1 viser side 1

Foto 2 viser side 2 og 7

Foto 3 viser side 3 (stemplet "Mappe 88 Nr. 7b)

Foto 4 viser side 4-5

Foto 5 viser side 6

Foto 6 viser side 8.

Afsendersted:

Vallekilde Højskole

Arkivplacering:

Mappe 88 nr. 7a og 7b

DOKUMENTINDHOLD

Hyldest tale i andledningen af at Mandø Kirke får en ny altertavle udført af Joakim Skovgaard.

TRANSSKRIFTION

Om Skovgaards altertavle

Bestemt til Mandø Kirke

Tale af Ernst Trier¹ i Vallekilde 8de Juni 1890

Ved at se på det Billede, der i dag er udstillet her, er jeg kommen til at tænke på de vers i Grundtvigs² ravnegelder, hvor han taler om vor Herre Jesus Kristus og det så lyder:

"Vel syntes hans glans, som glasset skær,

de gav ham en tornekrone,

de gav ham til kongevaand et rør,

de gav ham et kors til trone,

De hylded ham kun med spee og spot;

de skogrede: Hilsæl du Kilset, du jødedrot!

Slog Træainger om hans Kjortel

Men skamfuld dog skjuele Solen sig

For Glansen på Korsets stige,

Og røveren sukked: tænk paa mig,

vor Herre i Himmerige!

Og himmerigs Drot, til Naadens Priis

Ham svared: med mig i Paradis

Skal Indtog idag du holde!

Hermed sigtes jo til, hvad der er fortalt i evangeliebøgerne, at da Jesus skulde korsfæstes greb Romerne Lejligheden til imod det samme, at få et par andre dødsdomme udført. Barrabas var ikke den eneste røver, Man havde sidende i hullet; man havde to andre foruden ham, måske af hans Kammerater. Nu var der passende lejlighed til, at få dem korsfæstede med det sammen og måske har de rasende Jøder styrket til at det skulde ske, for at Jesus rigtig skulde hånest tilgaves, når hans Kors kom til at stå midt imellem² deres, men Gud vendte det til hans forherligelse. Ikke alene derved, at hans disciple med det samme kom til at mindes spådommen hos Jesajas om, at han skulde regnes mellem ådselsædere, med al den høst der er Knyttet dertil, men tillige ved det mærkelige der hændte ved samme Lejlighed.

Mathæus fortæller nemlig at de to røvere var med i begyndelsen at håne og spotte ham [overstreget: og vilde have ham til at vise sin magt] ligesom de Jøder der gik forbi Korset prikkede ham og vilde have ham til at vise sin

magt ved nu at stige ned deraf, ligesom djævelen fristede ham til at springe ned fra Tempeltinden i økene. Men Herren holdt ud, sejrede over fristelsen, var lydig til det sidste, og viste netop under lidelsen hvem han er, og at han, som Frelseren i sin uendelige Kærlighed drager de ynkeligste Syndere til sig, og at hans ord, selv i den dybeste fornedrelse er Kongeord, og selv når han er i færd med at dø er hans ord livets ord. Lukas fortæller nemlig, at det, ialfald tilsidet kun var den ene af røverne der spottede og sagde: "Er ikke du Kristus, frels dig selv og os!" Men den anden tog til genmæle og irettesatte ham med de ord: "Frygter du heller ikke Gud, Fordi han nu lider samme dom, som du? Og vi jo Lider jo endda med rette, for vi får kun løn som forskyldt, for hvad vi har gjort, men den mand har ikke gjort noget galt." Og han sagde videre: "Jesus! tænk på mig, når Du kommer i dit rige!" Hvor fik denne røver den tro fra? Hvem var han? Har han set Jesus før? Eller er det således, at han begyndte at håne Jesus ligesom hans kammerat, men efter hånden er blevet grebet ved at iagttage hans færd på Korset, hans ophøjede stilling midt under lidelsen så han kom til at tro – derom ved vi intet.

Et gammelt sagn fortæller, at han Dysmas, og i legenden hedder det således om ham: ●3● I skoven jo stuvende lå på vagt, til hvile i skyggen sig havde lagt den øvrige vilde skare.

"Hist Titus! hører jeg folk, giv agt!
Snart har vi en fugl i snare."

- "Nej! stille, stille du ! ser Du ej,
en fattigmand er det, der kom på vej,
et asen han har og en kvinde.
Lad ikke os drive vort værk som leg
hvor ingen ting er at vinde"

"Ja! er hun fattig da er hun fin,
Hvem ved hvad hun fjæler i skødet.
Måske har hun guld, den mening er min,
at tog vi dem, ej vi frortrød ´et."

-O! jeg , lad dem fare, jeg beder dig,
du ser jo, hun svøber i kåbeflig
et yndeligt barn, som sover."

- "Men fare de frit, da øve vi svig,
det ej mod vor høvding jeg vover."

- "Og var så mit liv på spil end var,
det vover jeg heller med synd beladt
end vækker den lille, og al min skat
i löw jeg dig derfor lever."

Og taget uskadt forbi dem red
mens stunænd fause sig dukked
den ene så blød i sinde
han mindtes sin barndoms labre fred
og spurgte hvor den var at finde.
Han stirred og stirred, som de drog bort;
skønt livet var lystigt, og angeren Kort,
Han husked dog barnet på skødet.●4● Og aldrig ham hjærtet i barm blev
så hårdt,
han ønsked jo atter at møde [?]
og vel de mødtes. – Maria drog hjem
med Josef og barnet fra Betlehem;
og årtier frende mon skride:
den hang ved dets højre side.
Den røver måtte, med livs føres
på korsets galge til rettens pris
for hvad kan forskyldre, lides;
men – uforskyldt gik han til paradys
ved barnet fra Betlehems side.
Dog, det er kun et sagn. Men det sikre er,

at frelser – ordet lød til ham:

"Sandelig siger jeg Dig – i dag skal Du være
med mig i paradys."

Dette har Grundtvig skildret i sin Påskelilje, idet han har tænkt sig, at det
er en alvorlig, hedensk, romersk soldat, der har været vidne til alt dette, og
nu meddeler det således:

Jeg så en røver hænge ved hans side,
hvis hjærte smelted i hans guddoms glans,
som angergiver løftede sit øje
og tigged nåde af en halvdød mand.
Bad Ham, der hængte som en grov misdæder,
i riget hans, at komme ham i hev.

O! Iacitus! mit hår blev gråt med ære,
med hvad i Rom mon Kalder så og dyd;
men nu misundte jeg den arme røver
hans skam, hans straf, halvgudens nådes ord;
Ti kun du tænker dig en guddom smile,
da se ham smilende på Korsets træ!●5● Og hør ham høste en bodfærdig
røver!

ja! hør ham sige med en guddoms røst
så fast beskrevet, så [] så myndig!
Ja! sandelig jeg siger dig, i dag
du være skal med mig i paradiset!
Hvad paradiset er det ved jeg ikke,
men det jeg ved, at var det sagt til mig,
da turde jeg i fred mit hoved bøje,
som han det bøjede i dødens stund,
min ånd befale i hans guddoms hænder,
som i sin faders højt kan sin beføl,
og hvad man om Elysium har sjunget,
er skygge kun imod hans paradiset,
det følte jeg, da tonen gennembæved
mit inderste med sød og navnløs fryd.

I dette digt lader skjalden Romeren sige, at han ved ikke hvad paradiset er. Ved vi nu noget derom? jo, vi kan virkelig give oplysning- Ti alle Kristne bekender den tro, at Jesus Kristus sejrrig efter døden på korset gik ned til de dødes rige. Og når Herren sagde: Idag skal Du være med mig i paradiset må det altså være en del deraf. Et slør hviler over dødsriget for os mennesker. Men i fortællingen om Lasarus og den rige mand har vor Herre Jesus lettet lidt derved, så vi ved, at der er to afdelinger deri, det [ueslet???], hvor den rige mand og det hvilested hvor Lasarus er. Det nævnes der Abrahams skød. Således kaldte også de jordiske lærde på den tid hvilestedet i de dødes rige og sagde, at det lå i paradiset. Vi må tænke os derved det sted, hvor alle de troende opbevares til den livsalige stund, da Jesus fór ned, for at også befrielsens og frelsens ord skulde komme til dem. – Når Herren altså sagde: Idag skal Du være med mig i paradiset – hentyder han til dette livsalige [hvile]sted i de dødes rige. Det kan aldrig misforståes. ●6● Vi kan imidlertid end ydermere bemærke – at vor Herre Jesus ellers aldrig brugte denne Bemærkning i sin tale. Men kun til røveren lyder det i al sin livsalige dejlighed. Det ord kunde han forstå, - han, der var en mand af folkets brede lag havde brug netop derfor. Med det ord fik han at se den størstemodsætning til øjeblikkets pine og fik tilsagn om hvile og fred. - for ham, må vi tænke os, har det vist sig i det fortryllende billede, af det gamle paradiset oplukkede på ny. Og om det gamle paradiser der fortalt os at:
Gud plantede en have fra øst til vest
til jord[?] – folket herneden
der roserne duftede først og bedet
med alle småblomster i Eden.

Den have sig strække fra hav til hav
hvor jævndøgn og vår haver hjemme,
og floderne fire den Kvægning gav
med yndighed ej at forglemme.

Men vi lever i det glade håb, at det skal lukkes op på ny.

Se, det er denne Paradisets have Skovgård fremstiller for os, som vi tænkte os den som børn, når vi hørte [x] om den, med muren udenom, og så al den dejlighed vi kan nærme os indenfor. – Se, modsætningen til landet og himlen indenfor og udenfor! Der vises os endda kan den første del deraf. Det lader os ane hvilken ubeskrivelig herlighed der må være der udenfor, under disse dejlige træer, så man ret så livsalig kan hvile sig ud der. – Og se de store tårne. Der synger og spiller englene. Hele den dejlige have genlyder af henrivende musik og engle= toner og lovsange til den levende Gud. – og der føres nu den stakkels syndige røver ind! Han er lige kommen igen. [to ord], som på billedet er snæver og trang. Den Skovgård har fremstillet den således, fordi det passede bedst i hans billede, eller fordi han har tænkt på det ord at vor Herre Jesu egen mund: Gå ind ad den snævre port! ti den port er vid og den vej er bred, der fører til forbindelsen, og der kom●7● gå ind ad den er mange; og hvor snæver er ikke den Port og hvor trang dens vej, som fører til livet, og hvor få, de som finder den! – det ved jeg ikke, men jeg synes, at man kommer til at tænke derpå, når man ser den stakkels røver, som lige er kommen derigennem, forbi den livsalige engel, som sidder der og passer på ved indgangen. Se, derer det nu åbenbart, at [maleren] Skovgaard har tænkt på hvad der fortælles, at da Herren jod mennesket ud af Paradiset satte han engelen med det lynende flamme sværd til at vogte vejen til livets træ. Og så er røveren sluppen ind Der ligger han næsten nøgen, i al sin elendighed, men så møder han, den bedste af alle, vor Herre Jesus selv, som ikke længere hænger ved siden af ham på korset. Nu er han i sin herlighed, stor og mægtig, som den himmelske konge, der holder hvad han har lovet ham: I dag skal du være med mig i paradiset! – Se! hvor han knæler ned, hvor han rækker armene op imod sin mageløse frelser, som han kun har øje for ham. Og hvor han nu er lykkelig! Englene kommer svævende ham i møde. Vor Herre Jesus udset ham hen til dem; den ene bringer ham nye klæder, den anden vaskevand og håndklæder, den tredje paradisets dejlige frugter. Hvor har han dog fået det godt.

Det er en såre skøn gave Kunstneren har fået af den Gud, der uddeler så rundelig til os mennesker, alle de forskellige gaver. Er han en ægte Kunstner giver han sig selv, han former og danner, tegner og maler ud af sit eget indre liv og må følge en indre drift, kan ikke rette sig efter regler og

opgaver som andre vil give eller stille ham. I forhold til, som han selv er får vi da glæde af hans værk, som noget helt menneskeligt, og er han sand i sin Kunst vil den altid blive til gavn. Dejligst synes jeg dog, at hans gave træder frem når den bliver, som en af de Tyve døtre hvorom det , i den 45de salme hedder, at de bøje sig med gaver for Guds menighed, der sammenlignes med en dronning, der skrider frem i al sit skrud, efterfulgt af alle sine Jomfruer. Sådan en gave synes jeg netop dette billede er. Og lad mig føje til, [overstreget:; Den ægte (kunstner) er altid] Kunstneren i slægt med skjalden, [Overstreget: hans]Kunsten er Poetisk. Se! således på dette billede og dets ejen-●8● dommelige sprog, om jeg så må sige – forskelligt fra det vi talere og lærere bruger. Når jeg således skulde sige hvorledes vor Herre gør sin gærning med os, vil jeg måske gå ud fra lignelsen om Konge Sønnens bryllup, hvor der fortælles, at Herren vil, at alle gæsterne ved hans bord skal være ført gildes – Klæderne , som han selv skænker alle sine, og det vil sige så meget som så, at vi af Guds nåde i Hans rige iføre hans retfærdighed, og at det gør os istand til at tage del i al himmeriges glæde, - eller- iføres det nye menneske som er skabt efter Gud i sandhedens retfærdige hellighed. – Jeg vil tale om, hvorledes vi vaskes rene for syndernes smuds i dåbens vandbad ved Guds= ordet, der kommer til os – måske hentyde til Joh: 13 kap, - Jeg vil tale om, hvorledes Herren ved at dække bord for os giver os næring til evig tid. – Men Kunstneren tager det poetisk; han lader englene bringe klæder, vand og mad. Og for at pege på hvilken betydning et sådant billede kan få, vil jeg slutte med at fortælle , hvad jeg nylig har hørt netop om dette billede. – Kort efter at præsten Karl Poulsen fra Rysiugevar var kommen hjem fra rejse til København, hvor han havde været stærkt betaget af Skovgårds dejlige altertavle, skulde han besøge en ung karl, som lå på sit dødsleje. Han vilde gerne bringe den syge trøst og videre da ikke noget bedre at fortælle ham om, end dette billede, som han selv havde været så glad ved. – og han gjorde det så levende, at den unge Karl ikke kunde blive træt af at høre om det. Hver gang præsten siden kom til ham måtte han om og om den stakkels, fattige synder der var sluppet ind og blev modtaget af vor Herre Jesus.

¹ trier

² Grundvig

Om Skovgårds allerhøieste
beholdt til Mariæ kirke
Tale af Ernst Trier i Tallekilden 8de Janr 1890

Ved at se på det billede, der idag er udstillet her, er jeg
kommen til at tænke på de vers i Grundtvigs sangebøger,
hvor han taler om vor Herre Jesus Kristus og det så lyder:

"Felt syntes hans glans, som glasset skor,
de gav ham en tornekrone,
de gav ham til kongevænet et ror,
de gav ham et kors til bane,
de kaldet ham kun med spe og spott,
de skædd: tilsat, du jødedrot!
dog væringer om hans kjortel."

Men skamfuldt dog skjænte solen sig
for glansen på Korsets stige,
og rødsen sukked: kærte på mig
vor Herre i himmelen,
og himmels drot, til nådens fons
han svared: med mig i paradys
skal indtog idag du holdet.

Hermed siges jo til, hvad der er fortalt i evangelie.
Bøgerne, at da Jesus skulde korsfæstes gælte Romerne
lyklighedsen til med det samme, at få et par andre
dødsdømme udført. Barrabas var ikke den eneste
røver, man havde dødsdømt i kullet, man havde to
andre foruden ham, måske af hans kammerater.
Nu var der passende lighed til, at få dem korsfæstede
med det samme og måske var de rasende jøder støttet
til at det skulde ske, for at Jesus rigtig skulde nås
helgoms, når hans kors kom til at stå midt imellem

I skoven to skinnende lys på aften,
Jeg hvile i skygger sig havde lagt
den iverige bølge skare.
"Hvad Jesus! hvor jeg faldt, giv agt!"
snart har vi en flugt i søare.

SKOVGAARD-MUSEET
Mappe 88 Nr. 7B

— "Nøj, stille, stille du! ser du ej,
en fattigmand er det, der kører på vej,
et astu han har og en kvinde.
Lad ikke os drive vort væk som de
hvor ingen ting er at vinde."
— "Jah er hun fattig da er hun fin,
men ved hvad hun gæder i skjul mellem lin?
hans gemmer det varligt i skødet.
Måske har hun guld, den anering er min,
at tog vi den ej vi fæstred 'et'."

— "Oj dig, lad dem fare, jeg beder dig,
"du ser jo, hvor søder i kæbefulg
et yndeligt barn, som sover."
— "Men fare de frit, da iver vi sig,
det ej med vor hørding jeg sover."

— "Og var så mit liv på spil end det,
det sover jeg heller med synd beladent
end vakkert den lille, som sover.
Lig stille, lig stille, og al min skat
i løv jeg dig derfor lover."

Og bagt usikkert forbi den ned,
mens skinnende hænke sig dækket ned,
den ene så blød i siddet.
han mindtes, den barndoms hatte fred
og spurgte hvor den var at finde.
Han stirrede og stirrede, som de drog bort,
skönt livet var lystigt og angende kort,
han hushed dog barnt på skødet.

[illegible]

Vi kan umiddelbart end igennem bemærke — at vor Herre Jesus ellers aldrig bragte denne bemærkning i sin tale. Men kan vel søvnen lyde det i al sin livsalige dødelighed. Det ord kender han forstaa, — han, der var en mand af folkets brede lag havde bragt ud af derfor. Med det ord fik han at se den største modsætning til øjeblikkets pine og sine tilbagetrængte hvile og fred. — For han, når vi tænke os, har det vist sig i det fortryllende billede, at det gamle paradisis oplyskedes paa. Og om det gamle paradisis er der forfald og at!

Gud plantede en have fra øst til vest,
til forsklumpet folkets hermed
den roserne duftede først og bedst
med alle smukke blomster i Eden.
Den have sig strakte fra hav til hav,
hvor jordbæger og vår have hvide,
og flodene fere den kvægnings gav
med yndighed ej at kongerigene.

Men vi lever i det glade Nat, at det skal lukkes op for os.
Se, det er denne paradisis have Skovgårds præsenterer for os, som vi tænkte os den som børn, når vi tørste forstaa om den, med murene udenom, og så al den dødelighed vi kan mærke indenfor. — Se, modsætningen til landet og himlen indenfor og udenfor! Der vises os endda kan den første del deraf. Det lader os ane hvilken ubestemmelig herlighed der må være der indenfor, under disse dejlige træer, så man net så livsalig kan hvile sig ud der. — Og se de store træer. Der synger og spiller englene. Høje den dejlige have genlyder af herredødelig musik og engle-løber og lovsange til den herredødelige Gud. — Og der føjes med den stakkels syndige søner ind! Han er lige kommen igennem nye porten, som på billedet er meget snæver og trang. Den Skovgård har præsenteret den således, fordi det passer bedst i hans billede, eller fordi han har tænkt på det ord af vor Herre Jesus egen mund: Gå ind ad den snævre port! Vi den port er vid og den vej der bred, der fører til fortabelsen, og den som

dopemmelige sprag, om jeg så maa sige — horekkeligt fra, det vi
fader og borsere knigt. Når jeg således skulde sige, hvorledes
vor Høje gav sin gæstning med os, vil jeg maaſke gaa ind paa lignelsen
om Konge-Sindens bryllup, hvor der fortælles, at Herren vil, at alle
gæsterne ved hans bord skal være høit gældes. Klædernes, som han
selv skænker alle sine, og det vil sige, så meget som vi, at vi
af Guds nåde i hans Høje, i føres hans retfærdighed, og at det
gør os isandhed til at tage del i al himmelskes glæde, — eller —
i føres det nye menneske, som er skabt efter Gud i sandhedens
retfærdige hellighed. — Jeg vil høre om, hvorledes vi sættes sene
for Sindens smuds i Blåens renhed ved Guds-ordet der kom
med os — maaſke herbyde til Joh: 13 kap. — Jeg vil høre om, hvor-
ledes Herrens ord at dække bord for os, givet os næring til evig
tid. — Men kunstneren tager det pænt, han læser englene bryde
klæder, smukt og mægt. Og før at jeg paa Høje brydning et
sådant billedt kan få, vil jeg slutte med at fortælle hvad jeg
nylig har hørt, netop om dette billedt. — Kort efter at præsten
Karl Poulsen fra Ryglunge var kommen hjem fra en rejse til Høje
havn, hvor han havde været stærkt berørt af Skovgaard's delige
alderstale, skulde han bringe en ung Karl, som så paa sit
dødsleje. Han vilde gerne bringe den unge trost, og vidste da
ikke noget bedre at fortælle ham om, end dette billedt,
som han selv havde været så glad ved. — Og han gjorde
det så tydeligt, at den unge Karl ikke kunde blive tvivl
af at høre om det. Hvor gang præsten siden kom til
hjem, måtte han om og om igen fortælle om den
delige paradises have, og om den ihækkels, fattige synder
der sat slæppe den udd og blev modtaget af vor Herre
Jesus selv.